

IN ACEST NUMĂR : Pe cealaltă față de Teofil Bugnariu; Harnica lucrătoare de I. Agârbiceanu; Poveste veche de Mihail Straje, Chirurgia de A. C. Cehov, trad. de Zina G. Moroianu; Epigrame de Const. R. Crișan; Drama expresionistă de Adriano Tigher, trad. de A. D.; Liturghia norilor, poezie de Teodor Murășanu; Dări de seamă: Aurel Decei; Cronica muzicală: Dela operă de Aurel Decei; Flori de o zi: † Ion Paul, Mesterul Mar; Un monument pentru Carăgiale, et

Univ. "Petru Maior" Tg. Mureș

pentru Radu Rosetti;

EMPLAR 6 LEI

COSINZEANA

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMĂNALĂ

DIRECTOR: * * ABONAMENTUL: * * BIROUL:
SEBASTIAN BORNEMISA * 300 LEI ÎN ȚARĂ — 600 ÎN STREINĂTATE * PIAȚA CUZA VODA 16

PE CEALALTĂ FAȚĂ...

de TEOFIL BUGNARIU

Nu mai e o taină pentru nimeni că învățământul nostru secundar tânjește de câțiva ani într-o îngrijorătoare anemie. Atât autoritățile și părinții, cât și profesorii și-au dat de mult seama de acest fapt, și au dat alarma cuvenită, prin gazete, prin congrese și prin tot felul de rapoarte adresate celor în drept. Porțile au rămas însă închise, căci cei mari aveau alte socoteli de isprăvit, iar școala lipsită de îngrijirile necesare, a mers fatal pe drumul upucat, ca un bolnav părăsit de toți, din rău în tot mai rău. Dureroașă palmă, izbită pe obrazul conștiinței noastre, de falimentul moral și material al examenelor de bacalaureat, a avut darul — târziu — de-a deschide ochii și spre viața de cenușeasă nebăgată în seamă, a școlii. Glasuri de indignare s-au ridicat din toate părțile. Pentru un moment, atenția opiniei publice era smulsă din învălmășala ișelor politice și a faptelor diverse, și îndrumată spre arzătoarea întrebare a școlii. Toate s'au potolit apoi, ca orice lucru pornit din entuziasm sau indignare trecătoare, și cum era de așteptat, vina întreagă s'a aruncat în spinarea profesorilor. Cu o vinovată ușurință, autoritățile superioare, în răspunsurile ce le-au îngânat întrebărilor legitime, și în ordinul circular adresat profesorilor, i-au condamnat pe aceștia în mod aspru, acuzându-i de dezastrul învățământului. Ca totdeauna, s'a făcut și de astădată același proces unilateral și de suprafață. Adâncimile de realități cari au provocat

această stare de rușine, au rămas și de astădată nesondate. Câteva articole dureroase cari puneau degetul pe rană arătându-o, au rămas nebăgate în seamă. După cum le venea la socoteală celor interesați, chestiunea s'a cercetat și pus în lumină pe o singură față, cealaltă abia pomenindu-se în răstâmpuri. Și totuși, rana de care suferă organismul învățământului nostru secundar, e pe această față necercetată și în chip vinovat ocolită de autorități. Articolul dlui I. Simionescu în „Viața Românească”, și mai nou, memoriul-protest al profesorilor secundari din București, o arată clar și dureros de convingător.

Că atât învățământul secundar cât și corpul didactic a rămas în urma cerințelor vremii, e fapt neîndoios. Dar vina acestui rezultat o poartă în cea mai mare parte acei ce având datoria să se îngrijască de școală, nu s'au îngrijit. Cariera de profesor a ajuns astăzi una dintre cele mai ocolite și facultățile de litere cele mai puțin cercetate. Masa tinerilor capabili și dornici de această funcțiune socială, prin spectrul unui viitor amar de mizerii și de înfrângeri, sunt îndreptați spre alte cariere mai bogate în făgăduieli și mai puțin ostenitoare. Așa se face că facultățile de litere, pe lângă puținii idealisti și visători incorigibili, sunt impopulate de elemente relativ slabe. Seriozitatea imperioaselor probleme vitale, slăbește astfel tot mai mult tagma redusă a profesorilor. Propovăduirea cunoștințelor în mințile fragede, pe lângă

o largă pregătire, cere în primul rând suflet. Și sufletul e atât de rar în aceste vremuri de cumpnit materialism! Valurile grele ale realității, se pare că acolo izbesc mai cu putere, unde floarea lui albă își deschide în lumină petalele. Și totuși viața școlii numai de aici poate izvorii. Unde este însă sufletul? Când viața urlă necruțătoare în fața ta, când traiul zilnic îți cere sfurtări uriașe, când toți necinstiții și-o iau înainte, și când situațiile se câștigă nu după merit ci după fluctuațiile nestabile ale protecționismului politic, întunecarea și ingenuchierile sufletești se țin lanț. Cum să mai ardă în tine flacăra idealismului, când pentru cerințele unei vieți modeste, tu biet profesor sarac, ești silit să alergi în toate părțile, muncind îndoit pentru pâinea cea de toate zilele? Când statul, pentru școala căruia și-ai închinat tot ce ai avut mai bun, în schimbul muncii tale te răsplătește cu leafă de muritor de foame, cum să poți turna în ceea ce spui, suflet din sufletul tău?

Azi răsul sorții izbește brutal viața întregii funcționării, dar nicăiri nu ia proporțiile pe cari le are față de profesori. Pentru reorganizarea școlii, pe întâiul plan al preocupărilor se așează imperios chestiunea materială a salarizării profesorilor. Așa zisul „apostolat cultural” care se flutură mereu în semn de recunoștință în fața ochilor dascălimii noastre, e potrivit celor ce-l profesează numai tangențial și din plăcere, dar nu unei clase care

trebuie să trăiască din această indelețnicire. Când din salariul său, profesorul nu-și poate permite luxul unei singure reviste de specialitate prin care să fie în curent cu progresele ramului său de învățământ, mai avem oare dreptul să-l învinuim de neîmplinirea datoriei? Mai avem oare dreptul să-i imputăm că nu muncește cu suflet, sau că în afară de școală își mai caută alte indelețniciri, cari să-l pună la adăpost de nevoile vieții?

Cauza stării de-acum a școlii noastre nu e profesorul, sau nu e numai profesorul, ci sunt deosebi împrejurările vitrege de trai pe cari în inconștiența i politică i le-a creat statul. Coborâtă în domeniul realităților și cercetată mai adânc pe această față, chestiunea e mai gravă decât s'ar părea la întâia vedere. Protestul profesorilor secundari din București, contra ordinului circular al ministerului de instrucție, arată în termeni energici unde e vina acestei stări a lucrurilor și spune „că singurul minister care-și maltratează în acest chip colaboratorii, este numai ministerul de instrucție”. Pentru bunul mers al lucrurilor, cei cari doresc ca școala secundară să nu rămână un punct mort, după cum s'a arătat, au datoria să intervină. Cercetând și pe această față, materială, neglijată până acum, cauzele înapoierii învățământului secundar, și raportând mijloacele de trai pe cari i le asigură statul profesorilor, la greutățile vieții de azi, se va observa uriașa disproporție dintre ceace se cere și ceea ce se dă. Fie ca măcar acum în ceasul al II-lea, să se privească lucrurile mai adânc și să se încerce o îmbunătățire a lor.

În viața politică, se pare că răsar zorii unei noi guvernări. Omul, care lăsând la o parte meschinele interese de partid, trebuie să se ridice pentru sanarea vieții noastre școlare, e așteptat cât mai curând. Altfel, strigătul lui de: **Quo-usque tandem**, e sortit să răsunе prea târziu...

HARNICA LUCRĂTOARE

de I. AGĂRBICEANU

Mersei încă multă vreme tot pe rău în sus. Răul, frângându-și mereu apele de bolovan, cânta, și cântecul lui suna tare în văzduhul limpede. Din vuetul lui se desprindea ca un glas de fecior june, și spunea:

„Vin din creierii munților rostogolind pietrele și săltându-mi undele. Am adăpat la izvoarele mele limpezi cerbi și căprioare, și păsăruici blânde. Fața mea au sărutat-o nevinovatele păduri, și dulceața sărutului lor nu-l mai pot uita. În mine s'au oglindit frumoasele codrului, ciutele și cerbii și iepurașii cei fricoși, și privirile lor mi-au străbătut până 'n adânc, și chipurile lor le duc cu mine. Am învățat să cânte tufișul de pe țarmurile mele, și am stropit cu stropi răcoritori puișorii cei golași de prin culburi. M'am jucat cu păstravii cei sprinteni și am umplut din nou câteva ochiuri adânci cu apă, unde să-și albă culcuș hodinit. Am strâns în brațe părăiașele ce coboară la fiecare pas de pe coastă șoplitoare și fricoase, și le-am luat cu mine să le arăt lumea. Am învățat câteva ferestre care țae bradul cel mirositor de-l schimbă în scânduri. Bacii dela stâni m'au pus în căldări de fi le-am spălat, apoi le-am umplut din nou și le-am fieri mămăliga. Cărdurile de oi le-am adăpat în tot drumul meu prin codri, și până alaltăeri am cărat în spinare, până la poalele muntelui, trunchii de brazi și de fagi.

Acum lumea mi-se războună, cu fiecare pas ce-l fac șesul e mai larg, satele mai multe. Abea aștept să întâmpin morile ce mă așteaptă în cale, să le învărt roțile de să le meargă fumul. Abea aștept să mă întâlnesc cu frații și surorile ce coboară de pe alți munți, să ne împreunăm puterile, să ducem corăbii în spate. Imi place lucru, imi place munca ziua și noaptea; în veci nu mă ostenesc și-mi place să trăiesc. Acuși voiu întâlni copiii cu vitele și femeii care înalbesc pânzele. Să ne-auzi cum o să ne întrecem în cântat”.

Ascultam minunat câte-mi povestea și mergeam mereu pe țarmur în sus.

Se ridicase soarele bine pe cer, dar, la tot pasul era umbră de arini. Cum, mergând, nu puteam înțelege

bine tot ce auziam din cântecul răului, mă lăsa la umbra unui arin, imi pusei traista sub cap și ascultai. Dar moleșit de căldură, cât ce am ajuns la răcoare, am ațipit, și nu mai știu de unde, apele începură să-mi spună hărnicia lor.

„Eu”, începui un glas ca de copil „am avut odată mult de furcă cu o copilă, cu una Anișoara, care în ruptul capului nu voia să pună apă rece pe obraz. Copila era frumoasă, grăsulie și fragedă, dar ce folos că era vecinic cănită pe față, și cu mânile murdare. Măică-sa, în toată dimineața, lua ulciorul cu apă, proaspăt adusă dela izvor, turna apă în pumni și se spăla. Li arăta și o îndemna și pe copilă.

— Vino, Anișoara maichli și dă și tu pe ochi.

— Baio!

— Nu-i rece apa!

— Baio!

— Numai copiii de țigan rămân nespălați.

— Baio!

— Cine nu se spală nu mănâncă!

— D'apoi!

N'o putea face să se apropie de apă. Atunci mamă-sa alerga după ea, o prindea, și, fiindcă se împotriva zvârcolindu-se, o flișcănea cu palma. Dar abea o atingea cu apă rece și copila striga ca din gură de șarpe, și se zbătea până-i scăpa din mână.

Așa în toată dimineața.

Și, în toată dimineața, Anișoara nu mânca până târziu, când buinică-sa li da pe furiș câte ceva de mâncare.

— Proasto! De ce nu vrei să te speli?

— Nu vreau!

— Să-ți cadă un bob de grâu în ureche ar încolți și ar crește holdă verde, așa ție-de nespălată.

— D'apoi!

Copli ceilalți o batjocoreau.

Nu-i păsa de nimic și se juca singuratică pe sub garduri. Când se 'ncălzea, dădea fuga în casă la ulciorul cu apă.

Într'o zi mamă-sa ascunse ulciorul. Colo către amiază Anișoara nu mai putu răbda de sete. Era o căldură strașnică. Căută prin casă, prin tindă, prin cămară, nimic. Merse la fântână: lipsea găleata. Rătăci prin grădină friptă de sete. Eși pe câmp și porni fuga spre râu.

Se apropie de țărm, se aplecă, dar eu avusesem grije să mănânc pe dedesubt țărmul, și Anișoara căzu în apă. Nu era adâncă, nici până la brâu. Ea încremeni întâi de spaimă, dar văzând că nu se cufundă, și simțind răcoreala apei începu de-odată să rădă, și să stropească cu apă. După un răstimp rămase uimită când se uită la mâinile ei: erau albe ca laptele. Erau mâinile ei? Se uită în oglinda apei și-și văzu obrazul cânt. Și de-odată simți o dorință arzătoare să și-l vadă alb ca și mâinile. Începu să se spele pe obraz, pe grumazi, prin urechi. Mă-sa o găsi balăcărindu-se în apă*.

— Da, zic eu, sunt copii încăpăținați cari nu vor să se spele cum se cade. Unii abea dau pe ochi și pe vârful nasului.

— Am întâlnit destui în drumul meu, dar până la urmă pe toți i-am biruit. Ba i-am învățat nu numai cum să se spele, ci cum să se cufunde în apă. Hehei! pe câți fricoși i-am învățat să înoate.

— Plăcerea mea e, începui alt glas, să învăț copilele tinerele cum să spele rufe. Le ademenesc cu cântece pe țărmul râului, le ademenesc cu undele călduțe, cu care le tot mângâi picioarele. Dar munca grea începe după ce s'au hotărât să iea o rufă în mână. Nu știu cum s'o țină, cum să o moale în apă, cum să o stoarcă, dar mai ales cum să zolească. În încercările lor cele dintâi, aproape eu singură le spal rufele cu care vin. Cât nu trebuie să mă frâng, să spumeg, să le stropesc chiar în ochi, pânăce învăț cum trebuie să mă folosească. Dar, îmi place să le învăț, pentrucă aproape toate-s harnice și le place să vadă rufele albe ca zăpada. Nici nu e nimic mai respingător decât o cămașă sau o basma murdară, când apa stă la îndemâna tuturor.

— Da, „se porni alt glas“ noi curățim bucuros toată lumea: străzile nemăturate, coperișele caselor, penele bietelor rațe și găște care nu trăesc pe lângă ape, lâna cea unsuroasă a oilor, trupurile albe ale vitelor. Curățim și spalăm pe om dela botz și până la moarte. Care copil n'a trecut prin băile noastre călduțe? Cu cine se joacă ei mai întâi în albi decât cu stropii de apă când ciopăe cu mânuțele în apa caldă? Și care trup e pus în mormânt înainte de-a fi spălat?

— D'apoi adăpătoare ca și noi unde se mai găesc? Ziua noaptea adăpăm și pajiștea țelnilor și să-

mănăturile ogoarelor. Fără de apă nu trăește nici o viețuitoare în lumea asta, fie iarbă, pom, pasere sau om. Fără să bea, nime nu poate trăi. Viețuitoarele care se pot mișca ne caută ele, pe celelalte le căutăm noi și le stropim mereu la rădăcină. Dacă apa n'ar mai lucra un an de zile, pământul întreg s'ar schimba într'un pustiu fără vieață.

Și de-odată vorbiră mai multe glasuri:

— Eu stâng focul.

— Eu mân moara.

— Eu aleg aurul.

— Eu port corăbiile.

— În mine trăesc peștii.

— Eu sparg stânca și țîșnesc izvoare.

— Eu sunt mai veche ca pământul.

— Eu am inecat odată lumea întreagă.

— Eu strălucesc în curcubeu.

— Și toate la oaltă, apa de râu, apa mării, apa ploii și a norilor, nu facem altceva decât ascultăm, ca nește ostași credincioși porunca Domnului. Descopere-te înaintea noastră dascăle, căci glasuri sfințite îți vorbesc.

Mă trezii din piroteala mea. Soarele era trecut de aniazi. Pălăria îmi era de-o parte. Se vede că ascultai de poruncă și mă descoperii. Îmi făcui cruce și mă închinai înaintea puterii Dumnezeștii care, iată, trăește și într'un strop de apă.

POVESTE VECHĂ

DE MIHAIL STRAJE

LUI I. IACOBESCU

Eram cinci vânători porniți din târg peste ogoare umede măturate de vânt, străbătând porumbiști pustii ori mîriști întinse, trecând prin sate posomorâte, amorțite în tăcerea greoaie a zitelor, îndurând de dorul unui epure frigul aspru al toamnei târzii, drumurile grele desfundate de ploii necurmate.

După două zile de alergătură pe coclauri, cu gențile aproape deșarte, trudiți, ridiceam dealul Galbinilor.

În vale satul dormita pleoștit sub bura purtată de vânt, ca un nevoiaș sub sumanul ferfeniță.

Aproape de sat, între trei drumuri înguste svârлите ca o panglică dealungul văilor, ne întâmpină un han pustiu cu o fântână cu ghizdurile dărâmate.

Două ferestre zăbrelete des, cu geamurile scoase, te priveau adânc, și se înfigeau în minte ca ochii unui inecat.

Mai văzusem cândva hanul ăsta, dar acum nu știu de ce îmi strecură un fior de gheață prin spate.

— Ur! a pustiu pe aici, zise unul din noi.

Cunoșteam în sat un pușcaș bătrân, moșneag vesel, veșnic cu o lulea de pământ negru între gingii.

— Bucuroși de oaspeți?..

— Bucuroși, bucuroși. Dumneata ești coane?

Moșneagul privi fugar, șiret, gențile noastre, apoi clipi răutăcios:

— C'apoi amu ploile's reci. Inghetață degetele coane, zăul în casă era cald.

Gălăgia întreruptă o clipă cu intrarea unui întârziat se începu iarăși cu întrebări și răsese.

— V'am văzut răsărind în drum, de pe câmp, pe la hanul lui Voinea, mai adăuga bătrânul, auzindu-ne vorbind de rătăcirile noastre.

Hei, ce era odată acolo și ce-ați fi găsit! Vânători, cărauși, geambași. De când cu întâmplarea aceea, nimeni nu ia hanul în ch'rie. Zidurile se crapă și cad, coperișul se sparge de ploii și vânt. Boerul pierde. S'aude să-l dărâme, să ridice în loc, moară.

— Ce întâmplare moșule, îi întrebai.

— Nu știi, nu știți? Cine nu știe? Atunci să vă spun.

Ne-am lepădat mantalele ude. În sobă dogorea pălpăind cu limbi jucăușe para unui foc vesel de crengi uscate.

Și în lunecarea vinului cald prin vine, aproape cu somnul în gene, ascultam ca furat de adierea altor timpuri vorbele moi, liniștite, ale moșneagului.

— Amu — e mult de pe vremea aceea. Să tot fie patruzeci de ani. Era un flăcău, feciorul lui Leonte Plăeșu.

Își făcuse oastea în târg la Roman, și ca tot omul gospodăru, moș Leonte îi zise într'o bună de zi:

— Măi băete, cât o să stai fără de rost? Noi îmbătrânim, ne perdem, și mâini, poimâini ne-o cânta popa

Gheorghe „veșnica pomenire“. Amu ce te faci. Vorbă nu e, mintos ești, dar sfaturile unui părinte prind cu teame și ne-ai da bucuria să mângâem nepoții.

Băduț, doar a lăsat capul așa pe piept și i-a răspuns:

— Nu. Să fiu slobod vreau, să colind lumea așa mare și să nu-ri pară rău de tinerețe.

Și bătrânul a oftat, l-a lasat în voe, dându-i drept în gând.

Și vremea trecea, și lumea se minuna de burlăcia lui Băduț, și lumea prinse să șopte într-o vreme de-o dragoste cu păcat.

Iar gurile rele purtau din loc în loc șoapta acela, o înflorea, și așa — ajunse la urachea lui Voinea hangiu.

II.

Frumoasă muere avea Voinea, hangiu dela răscrucea drumurilor. Frumoasă de samăn nu-i aflai multe sate împrejur, și la Voinea vinul era dulce, răcoritor în nămeț de vară ferbinte, iar hangiuța zâmbea șiret privindu-te odată adânc de sub sprincene stufoase.

Se 'mbăta Băduț de vinul adus de departe, din podgorii vestite, se îmbăta de vin, de ochii aprinși ai hangiuței.

Moș Leonte nu pricepea frământul feciorului, se înegura. Apoi ochii i se înveseliră într'un rând.

— Mai târziu nesilit s'o strânge la casa lui...

Și vremea iarăși trecea, așa, în voia el, fără prea multe griji, ori dureri prea mari. Timpul răstoarnă și ridică multe în cale, și cu astea toate, Băduț începu să fie vesel, iar nopțile verei le petrecea mai bucuros afară pe un mănunchi de iarbă, când, într'un târziu se ridică nesimțit, sârea gardul și se perdea în pădurea de popușoae lăsându-se ca o nălucă la vale, până ieșă în lumină, la părul Ortoaiei. O lua apoi în sus pe mal.

Satul rămânea între dealuri, și la răscrucea celor trei drumuri i se ridica nelămurit, scaldat în candela unei hanului lui Voinea, cel cu plete negre ca păcura lăsate pe umăr, și mustați de haiduc.

III.

Luna strălucea ca ziua.

Tăcerea se plămădea stăruitoare în necruprins.

Părul Ortoaiei își mai șoptea doar dragostea, celor câtorva flori ce-i mângăiau undă.

O șuerătură înceată, apoi Băduț se piti sub răchiți.

— Cine-i acolo, răsună vocea groasă, răgușită a lui Voinea. Nimeni nu răspundea și el socoti mai bine să sloboadă un foc de pușcă. Bubuitura porni răscolind văile. Căinii se dădeau ca la lup, apoi într'un timp glasurile le amuțiră, și Voinea se suie în podul șurei cercând să-și ducă epurește somnul plin de griji și gânduri.

Intre răchiți Băduț aștepta cu inima să-i spargă pieptul. O mogașteală cenușie răsări lângă el.

— Tu ești?

— Eu.

Și Anica i se lăsă în brațe, pornind tăcuți în luncă.

Voinea tresări. I se păruse că un pas ușor lunecase lângă șură. Se ridică încetitor de pe culcuș; întinse urechea la pândă. Noaptea se urzea mereu — înainte — tăcută.

— Poate i se păruse.

Apoi repede se lăsă jos pe gura podului, cu pușca în mână. Un câine se apropie gudurându-se. Hangiu i mângăie părul aspru și des uitându-se în cursul drumurilor pânditor, apoi intră în limba de pădure rară ce se ridica odinioară în fața hanului între două drumuri. Locurile erau pustii, tăcute, și el se liniști, vesel de gândurile ce-l cercaseră.

Dar șoptele satului i se strecurau fără de vrele în minte, stăruitoare, supărător, și el scutură capul îngânând:

— N'a fost nimic, nu. Frica hrănește năluci... își răsă de spaimă, îndreptându-se spre șură.

Dar... se opri.

— Anica ce-o fi făcând?

Și cu pași de pisică se strecură până la prispă.

Așternutul era gol.

Năuc se lăsă amețit jos, cu urechile

țiuind.

— Lumea, șopti el, lumea...

Dar tot atunci se ridică. O mânie surdă îi spârgea pieptul, îl îneca, o mânie cum nu crezuse să aibă vreodată.

IV.

Din spatele hanului lunca pornea departe, netedă, cu câteva viroage ici, colo, până în malurile Siretului, întărit de ceea parte cu dealuri păduroase, negre în puterea nopții.

Spre postata Bereștenilor, în lungul luncii la vale, se izeau abla — licurici — focurile flăcăilor ce dormeau cu vitele 'n luncă.

Târziu, după cântatul cocoșilor focurile se potoleau unul câte unul,

și flăcării satului de snoave și tăcale se acluară trudii.

Noaptea arata de ducă. Glasul de taină al părului murise și el la departarea aceia, adormise de cale și vorba.

— Trebuie să plec.

— Mai stai, și Băduț o apucă de brațe ținând-o puternic. Într'o vreme Anica grăi:

— Vezi Băduț, e păcat mare ce facem, mare păcat. Voinea e rău și aspru. De el mă tem ca de moarte, și frică mi-e să-i cat în ochi.

Băduț tăcea, se uita la ea, o asculta, căuta să-l fure din priviri fiorul pățimăș pentru dânsul.

Un foșnet îi făcu să tresară. Voinea răsări lângă ei — înalt — cu capul gol. Anica țipă scurt. Băduț țâșni în sus.

— Nemernicule!

Deoparte femeea îi privea cu ochii măriți de groază, aștepta ceva înspăimântător, se curma lipită asupra pământului.

Apoi se ridică fugind, chemând în noapte cu glas sfârșiat de nebunia morții ce-i răscolea sângele.

Cu o lovitură puternică, Voinea amețite pe Băduț, și se repezi în urma ei.

Ecoul luncii mai fu trezit atunci de-o împușcătură, și se facu tăcere...

Moșneagul indese încă un cărbune în lulea, sorbi odată adânc slobozind un nor de pale albastrii, și urmă:

— Băduț s'a prăpădit la cinci săptămâni după aceia. L'au găsit oamenii lângă Ortoaia, acolo sub răchiți...

Glasul bătrânului se stinse oftând.

Afară, vântul început de dimineață se potolise și el. Noaptea se lăsa înecat, neagră ca un zăbranic de jale. Toți tăceau — tăceam și eu — ascultam trozniturile lemnului din vatră, care povestea mai departe, ne arăta în glasul lui și el icoane dintr'o lume apusă, icoane aici liniștite, aici dureroase, despre o dragoste și sfârșitul ei într'o noapte cu lună, în lunca ce se întindea hăt departe, până se pierdea în maluri mâncate adânc de apă repede.

CHIRURGIA

de A. P. CEHOV

Tradusă din rusește de ZINA G. MOROIANU

Acțiunea se petrece într'un spital al Zemstvei. În lipsa doctorului plecat să se însoare, pe bolnavi îi primește felcerul Curiatin, un om gras cam de patruzeci de ani, îmbrăcat cu un sacou ros de mătase chinezească și cu pantaloni jerpeliți de postav. Figura lui exprimă sentimentul de datorie și de plăcere. Între degetul arătător și cel de mijloc al mâinii stângi, el ține o țigară de foi, care împrășteie un fum puturos.

În odaia de primire intră dascălul de biserică Vonmiglasov, un bătrân înalt, voinic, îmbrăcat cu o reverendă cafenie, încinsă cu un brâu lat de piele. El are o albeață la ochiul drept, care e pe jumătate închis, iar pe nas un neg, care seamănă de departe cu o muscă mare. Dascălul caută o clipă din ochi icoana, și negăsindu-o se închină în direcția sticlei cu soluția de acid fenic, apoi scoate o prescură dintr'o batistă roșie și închinându-se o pune în fața felcerului.

— A-a-a... am onoare, cască felcerul. Ce te aduce p' aici?

— Ziua de Duminecă s'o petreci cu bine, Serghei Cuzmici... Am venit la Măria ta... E drept și e adevărat ce zice psaltirea, să mă ierți: „Mi-am amestecat băutura cu plânșul”. M'am așezat deunăzi cu bătrâna mea la ceai, și vai Dumnezeu! meu, n'am putut să gust nici o picătură, să mor nu altceva... Cum gustam puțin nu mai puteam. Afară că mă durea măseaua, dar și toată partea asta... Mă doare, mă doare mereu! Să mă ierți, îmi răspunde în ureche, parcă aș avea acolo un cuișor sau un alt obiect, mă'njunghie întruna. Am fost un păcătos și un nelegiut... „Fărădelegea mea am cunoscut și păcatul meu n'am acoperit, iar viața am petrecut-o în trândăvie... Pentru păcatele mele, Serghei Cuzmici, pentru păcate. Domnul părinte mă muștră după liturghie: „Gângav și bălbăit te-ai făcut tu, Efime, cânti și nu te pricepe nimenea”. Dar să judecați ce fel de cântat poate fi, când nu-i chip să deschizi gura, care toată-i umflată, să mă ierțați, și când n'ai dormit toată noaptea...

M'da... Șezi jos... Deschide gura! Curiatin se încruntă, se uită în gura lui și printre dinții îngălbeniți

de timp și de tutun descoperă o măsea tare găurită.

— Părintele diacon m'a sfătuit să pun rachiū cu hrean, -- n'a ajutat. Gliheria Anisimovna, s'o fie Dumnezeu, mi-a dat să port la mână o ațșoară dela Sfântul Munte, și afară d'aceia mi-a spus să-mi clătesc gura cu lapte cald, și eu trebuie s'o mărturisesc, ațșoara am pus-o, în privința laptelui însă n'am urmat: mi-e frică de Dumnezeu, suntem în post...

— E o prejudecată... (o pauză). Măseaua trebuie scoasă, Efim Miheici!

— Dumneavoastră trebuie să știți mai bine, Serghei Cuzmici. D'aceia ați și învățat ca să pricepeți cum stă treaba, ce trebuie scos, sau tratat cu picături sau cu altceva... Pentru asta sunteți pus, binefăcătorul nostru, să vă dea Dumnezeu sănătate, ca noi să ne rugăm zi și noapte, ca pentru un părinte... până la groapă...

— Fleacuri, zice felcerul vrând să facă pe modestul, și apropiindu-se de dulap, dă să răvășască printre instrumente. Chirurgia este un fleac... Totul depinde de obișnuința și de siguranța mâinii... Cum ai scuipa odată... Deunăzi, tot așa ca și dum-

neata, sosește la spital moșierul Eghipetschi Alexandru Ivanovici. Tot cu o măsea... Un om cult, întreabă despre toate, intră în toate cum și ce fel sunt. Îmi strânge mâna, îmi spune pe nume... A stat șapte ani la Petersburg, a cunoscut pe toți profesorii... Mult am stat de vorbă împreună... Mă roagă în numele lui Dumnezeu: scoate-mi-o Serghei Cuzmici. Dar de ce n'aș scoate-o? Se poate și asta. Însă aici trebuie să te pricepi, fără pricepere nu se poate... Sunt tot felul de măsele. Una o scoți cu cleștele, alta cu o cheie, alta cu un altfel de instrument... Depinde.

Felcerul pune mâna pe un instrument, se uită la el întrebător o clipă, apoi îl pune jos și apucă cleștele.

— Ei, deschide gura mare, zice el apropiindu-se de dascăl și ținând cleștele în mână. Acuș noi o vom... așa și pe dincolo... Cât ai scuipa odată... Să fac numai o incizie la gingie... să fac o tracțiune după axa verticală... și gata... (face incizia) și gata...

— Binefăcătorul nostru... Ce să știm noi proștii, pe d'oastră v'a luminat Dumnezeu...

— Nu mai discuta, dacă ți-e gura deschisă... Asta e ușor de scos, însă se n'âmplă să rămâie numai rădăcina... Asta e cum ai scuipa odată... (pune cleștele). Stai nu te smuci... Stai nemșcat... Într'o clipă... (trage măseaua). Principalul este ca să apuci cât de cât de adânc (trage)... ca să nu se rupă coroana...

— Sfinți părinți... Maică precurată... V-v-v...

— Nu... nu... cum îi zice? Lasă-ți mâinile, dă-mi drumul mâinilor! (trage) Imediat... Acu, acu... Nu-i așa ușor cum crezi...

— Părinți... binefăcători... (tipă) Ingeri salvatori! Of, of...

Da scoate-o odată! De ce o tragi d'atâta timp?

— Vorba este că e... chirurgie... Nu se poate d'odată... Acu, acu... Vonmiglasov își aduce genunchii până la coate, își mișcă degetele, holbează ochii și respiră greu... Fața lui stacojie se umezește de sudoare, ochii i se umplu de lacrimi. Curiatin respiră pe nas, se schimbă de pe un picior pe altul în fața dascălului și trage... Trec câteva clipe din cele mai chinătoare și cleștele sare de pe măsea. Dascălul sare în sus și-și bagă degetele în gură, unde găsește măseaua la locul unde fusese.

EPIGRAMA

Dlui Weinfeld Palodă

E trist, dar e adevărat:

(Însă'n zadar îți predic)

Ești în rețete literat

Și'n litere, ești medic...

Unui poet decadent

Credeam că — și fără talent

Poți fi poet, dar... decadent —

Cetindu-te îns'am văzut

Că ești poet dar... decdzut...

Catren

Eu singur nu mai știu ce-mi place

La crășma hătrului de Niță:

Vin bătrânesc din poloboace,

Ori ochi vicleni de crășmăriță?...

Const. R. Crișan

DRAMA EXPRESIONISTĂ

de ADRIANO TILGHER.

— Ai tras! — z' se el cu o voce plângătoare și batjocoritoare în acelaș timp. Să te tragă pe lumea cealaltă! Mulțumesc foarte mult! Nu te apuca dacă nu știi să scoți! Nu mai știu pe ce lume mă găsec!

— Dar de ce mă apuci de mână? se supără felcerul. Eu trag și tu mă împingi pe sub mână și vorbești tot felul de bazaconii... Prostule!

— Tu singur ești un prost!

— Tu crezi moșicule, că e ușor să scoți o măsea? Ia încearcă! Asta nu-i cum te-ai urca într'o clopotniță și ai trage clopotele! (il îngână). Nu știi, nu știi! Da grozav ești! Ia uită-te... I-am scos o măsea domnului Eghipetschi Alexandru Ivanovici, și acela n'a zis nimic, nici o vorbă... Un om mai grozav decât tine, și nu m'a apucat de mână.

— Șezi! șezi îți spun.

— Nu mai pot... Lasă-mă să răsuflu... Of! (se așează). Numai să n'o lungesti, ci trage. Trage-o... dintr'odată...

— Mai învață pe un învățat! Doamne ce lume incultă! Poflim, trăiește cu d'ăștia... înnebunești nu altceva. Deschide gura... (pune cleștele). Chirurgia, frate, nu-i glumă... Asta nu-i cum ai ceti în strana dascălului... (trage de măsea). Nu te mișca... Măseaua iese, e învechită și și-a făcut rădăcini adânci... (trage). Nu te mișca... Așa... așa... Nu te mișca... Ei, ei... (se aude un trosnet). Eram sigur!

Vonmiglasov rămâne o clipă nemșcat ca într'un fel de leșin. El este uluit... Ochii-i tâmpiți fixează spațiul, fața-i palidă e scăldată în sudoare.

— Mai bine mă apucam cu un alt instrument... mormăie felcerul. Ce întâmplare!

Venindu-și în fire, dascălul își bagă degetele în gură și în locul măselei bolnave dă de doi colți eșiți afară din gingie.

— Drac parșiv... rostește dânsul în fine. V'au pus aici, pe niște irozi, spre pieirea noastră.

— Mai ocărăște... mormăie felcerul așezând cleștele în dulap. O-braznicule... Se vede că n'ai fost îndeajuns bătut la seminar... Domnul Eghipetschi Alexandru Ivanovici, care a stat vre-o șapte ani la Petersburg... om cult... numai hainele după el fac vre-o sută de ruble, și nici dânsu nu m'a înjurat... Dar tu ce fel de grozăvenie ești? Nu te teme, n'ai să crepi!

Dascălul își ia prescura de pe masă și ținându-se cu mâna de gură pleacă acasă.

Școalele literare și estetice în general, se bucură în străinătate de o vază excepțională, când apar. Așa s'a întâmplat cu expresionismul, care acum a căzut pe ai doilea plan. Dăm traducerea aceasta pentru a introduce publicul în probleme de artă, care și la noi au prins teren; și o dăm nu pentru că ne-am însușit crezul acestei mode literare, ci din dorul de a servi o lămurire și din afară. Astfel, studiul asupra d-lui Lucian Blaga, în continuare în revista noastră, se înțelege mai ușor.

Expresionismul a fost pentru Germania mai mult decât o simplă tendință literară: o revoluție profundă a felului de a simți și a reacționa în viață, o radicală răsturnare a tăblii valorilor sociale. Nu e ușor să spui în câteva cuvinte în ce constă *Expresionismul*; căci el întrunește în sânul său o multiplicitate de tendințe variate și contrastante. Incepând prin negație, se poate spune că *Expresionismul* stă la polul opus al *Impresionismului*. Acesta caută adevărul în natură, impresiunea brută, în senzațiunea pură așa cum e în sine, mai înainte ca spiritul, prelucrând-o, s'o falsifice. *Expresionismul*, dimpotrivă, e afirmarea violentă a spiritului care numai în sine își are izvorul ființei sale și legea dezvoltării sale; e reafirmarea contra oricărui fapt firesc și istoric al spiritului ca activitate autogenă și autonomă. Prăpădul războiului și al înfrângerii asmuțând revolta frenetică contra trecutului, istoriei, tradiției, de obicei făcute responsabile de un așa prăpăd, dădu un impuls enorm, în Germania, mișcării expresioniste, care astfel apare ca expresia artistică specific germană din cei zece ani de războiu și de după războiu. Iar drama expresionistă e rodul profunde revoluții ce s'a produs pe scenă prin erupția furioasă a cicloului expresionist.

Contra faptelor naturii, contra valorilor cristalizate de istorie și tradiție, drama expresionistă se revărsă furibundă: ea rupe legăturile dintre părinți și fiu, neagă familia, școala, casarma, statul, națiunea, toate instituțiile cari împărțesc oamenii, întărâându-i pe unii împotriva celorlalți, și strigă tare că este un singur mijloc de a îmbunătăți Statul: nimicindu-l; un singur chip

de a te desrobi de tirania Națiunii: disolvând-o în umanitate; un singur chip de a distruge domnia violenței: iubirea și nu opunerea la rău. Contra valorilor cristalizate și diferențiate ale istoriei, prin acesta spiritul își revendică prima lui universalitate, care nu poate fi decât acea a sentimentului, în întreaga ei nedeterminare și inexprimabilitate. Dramă anarhică, pacifistă, revoluționară, internaționalistă, nu întrucât părtinește tendințele politice indicate de aceste nume, ci întrucât face abstracție de toate tendințele politice, negându-le pe toate în bloc. Căci orice tendință politică îl leagă pe om de pământ, ea îl pulverizează, îl angajează în mod fatal la lupta cu semenii săi. În schimb, drama expresionistă îl rechemă la singurul lucru care-l privește aici pe pământ: la acea *Ur-erlebnis* (experiență primitivă) a sa, la firea sa profundă de om, la raporturile sale cu Divinitatea.

Drama expresionistă deaceia e prin excelență religioasă. Nu în înțelesul că se alătură la formele unei recunoscuti și primite religiozității, de caracter pozitiv și dogmatic. Toate religiile pozitive îl par nepotrivite cu râvna de dumnezeire cu setea de eternitate cari o istovesc. E o dramă mistică, mereu în căutarea unui Dumnezeu pe care-l dorește și nu reușește să-l afle. Misticism fără Dumnezeu, mereu în căutarea unui Dumnezeu. Religiozitate nereligioasă, necontent în clatinându-se între iudolală și extaz mistic, între desnădejdea de a te găsi într'o lume fără Dumnezeu și bucuria nebună de a te simți încins de valorile vecinicei iubiri. Există un personaj care nu apare în drama expresionistă, și care totuși e adevăratul erou: Dumnezeu, care, impusurat de noui, dupăcum luna cărmuește apele mării, așa înalță la sine inimile, și spre care peruce omul pelerin în deșertul vieții. Și omul îl găsește pe Dumnezeu atunci când îl găsește în iubirea omului pentru om, iar în acest raiu se intră prin durere și umilire, plângere și desnădejde. Chiar din acest motiv, iubirea în înțelesul comun al cuvântului, iubirea de femeie, nu are loc în teatrul expresionist; căci ea leagă sufletul de particular și de simțuri.

O dramă de acest fel refuză cu dispreț să se intereseze de intriga evenimentelor, de desfășurările psihologice, de tezele morale ori politice ale teatrului obicinuit. Ea se eliberează de orice tendință politică sau teză morală, de orice fapt empiric, extern ori intern, psihologic ori social. Nu fapte, metafizică voește ea. Deaceea urzeala dramei expresioniste e desemnată cu grosolanie, cu o fațășe disprețuire a tehnicii și a meșteșugului, rămânând, din punctul de vedere al vieții de toate zilele, un furnicar de neverosimilități și de contradicții. Particularitatea timpului și a locului, pătrunderea coloritului, cunoscut în drama istorică, al timpului și al soașului, o mișcă până la milă. Drama expresionistă se dezvoltă în timpuri și locuri nepsihologice și nereale, — în domeniul ideilor pure. Orice formă de obiectivism în acțiune pe scena timpului și în spațiu, în favoarea personajilor, e respinsă și disprețuită. Nimic din ceace e particular și hotărât în spațiul în care se dezvoltă acțiunea, cașicând individul ar iradiă din sine spațiul în care se plimbă; de aci foarte frecventă săltare a acțiunii dela un loc la altul.

Sufletele pe care drama expresionistă le aduce pe scenă nu cunosc dezvoltările încete și gradate, nu procedează decât prin sărituri și zguduiri, prin sfărâmări și iluminări grabnice. Nu devin, sunt. Nu se fac, se manifestă, se exprimă (de unde numele de *Expresionism*). Sunt suflete înafară de devenirea temporală și prin urmare drama nu are o adevărată dezvoltare, în înțelesul obicinuit al cuvântului; scenele sale sunt mai mult coordonate decât subordonate; seria lor nu e nerăsturnabilă ca a unei drame ce se desfășură în timp; personajele sale sunt ființe prin excelență solitare, în mod intim și adesea și exterior desrădăcinate din legăturile familiare sau sociale, pelerini în căutarea lui Dumnezeu și a omului, indivizi universali, nu abstracții ci tipuri (poetul îi numește cu nume comune), suflete reduse la ceace constituie nucleul esențial al vieții omenești: drama dintre Viață și Formă, dintre Haos și Ordine, dintre Natură și Spirit, dintre Egoism și Iubire. Nu caractere așa-dar, adecă entități psihologice închise în hotare bine desemnate și precise, ci *suflete* în furtună și erupție.

Tot așeace e ordine și formă în-

LITURGHIA NORILOR

— EMIL VERHAEREN —

*S'au strâns atâția nori pe cerul iernil
Prin pânza lor s'arată luna luminând,
Ca un măreț potir spre care norii
Tot trec să se cuminece pe rând.*

*Tăcuți trec norii: îngrozitoare ceată,
Trec muți pe bolta pururi nemișcată
Și mii de geamuri de biserci luminoase
Aruncă 'n zări lumini misterioase.*

*De sus se uită noaptea 'nspăimântată
Și vede 'n jundul apelor curate
Cum își urmează norii liturghia împingându-și
Mereu, pe ccr, jantomele ciudate...*

TEODOR MURĂȘANU

tr'un suflet, dintr'odată se surpă și dispăre și erupe la lumină haosul nesfârșit, viața curată, fără formă, nelimitată, care cere să se realizeze ca atare. Doborit de vântul furtunei, acest suflet pârcește abătând tot din cale-i, până când sau se frânge, sau găsește pacea într'o afirmare a vieții unde în centru nu-i individul, ci omenirea, nu Eul, ci Omul universal. Acesta e ritmul de dezvoltare al dramei expresioniste, în cazul când sintetizează. Și când sintetizează nu e totdeauna pentru iubire. Cei mai proaspeți expresioniști (Weiss, Bronnen), pierzând nădejdea de a mai ieși din haosul instinctelor brute, reaffirmă cu disperare natura pură contra spiritului. În tendințele sale din urmă *Expresionismul* pornește a se transforma într'un naturalism à la Wedekind, care e o exaltare a tot ceace e săbatec și brutal în ființa noastră. Sau haosul instinctelor preamărit ca atare, sau extazul mistic. *Expresionismul* nu cunoaște decât extremele. Ignorează termenii medii. Ori Eul, ori omul: niciodată oameul. Ori Natura, ori Dumnezeu: niciodată Societatea. Aceasta lipsind, se cutremură ceace e o consecință naturală a ei: dialogul.

Drama expresionistă e prin esență monologul unui suflet solitar, care vorbește pentru sine și nu ca să i-se răspundă. Dacă întreabă, nu așteaptă răspuns. Iar când vorbesc două suflete, dialogul e aparența sub care se ascunde realitatea a două monoloage încrucișate. Multe

din personajii nu sunt decât personificările stărilor sufletești ale eroului, fragmente din sufletul său proiectate pe scenă. El nu mai luptă contra puterilor destinului din afară, ci contra propriului demon. Deaceea personajele tind să se topească în fantasmă, acțiunea în viziune și halucinație. Succesiunea actelor e succesiunea cadrelor ori etapelor, ori stațiunilor via crucis pe care Omul trebuie s'o parcurgă până la descoperirea de sine însuș. Monologul tinde să se toarne într'o mărturisire, în extazul liric, în care protagonistul își urlă nesfârșitul chin al singurătății sale sau veselia delirantă a dumnezeirii regăsite. Drama tinde către lirică. Lirica iarăși, către misterul sacru, către pantomima sacră. Drama expresionistă realizează după o jumătate de veac tragedia dionisiască întrevăzută de Nietzsche: deslănțuirea forțelor primordiale ale ființei, reprezentarea pe scenă a misterului omului și al vieții. Stilul nu cunoaște perioadele laborios zidite, e sau sec și telegrafic, sau vizionar de extatic și eruptiv: nu povestește, nu descrie, nu analizează, nu raționează, ci sau declară sec, sau bolborosește sălbatec și cântă și delirează.

Trad. A. D.

Cetitorii noștri sunt rugați a-și reînoi fără amânare abonamentele și a-și plăti restanțele de pe anul trecut.

DĂRI DE SEAMĂ

PEER GYNT

de Henric Ibsen, tradus de Adrian Maniu
— Colecția „Cartea vremii” —

A fost o vreme când Ibsen eră în vogă. În Italia, Eleonora Duse, neîntrecută, cu piesele acestuia își făuri renumele; Germania pe lângă latura germanică ce o prezentă dramaturgul nordic, împrumută dela el argumente noi, pentru individualismul, pe care credeă că ea îl descoperise; și în Franța suflase austru boral, dar încurând, dintre esoterică, fu copleșit de Ruși. Astăzi, apele fiordurilor s'au retras; au lăsat însă bogate sedimente, cari s'au amestecat întru formuarea psihozăi post-belice. Ibsen, wu încă, asistase la desvelirea statuli sale, ... dar, ca îndeobște, la b. ruînța ideilor sale, nu.

În literatura noastră n'avem o vârstă a influenței ibseniane; el a pătruns neconsecvent, la intervale. Urme a lăsat, cu toate acestea, și la noi, dacă ar vrea cineva cu orice preț să le găsească. Cât putem cuprinde din răbojul traducerilor, ne sulim până la Titu Maiorescu*), apoi N. Ciotorî care a trăit în Suedia, M. Negru, Iosif și Anghel — desigur din nemțește — iar mai nou familia profesor Dragomirescu, în editura „Casei Școalelor,” destul de mediocru.

Sunt traduceri prin cari se străvede traducătorul, și sunt traduceri epocale. Nu epocala, ci foarte bună — cum s'ar spune: „vrednică de original” — este cea mai proaspătă tălmăcire din Ibsen: *Peer Gynt*, de Adrian Maniu. Ea câștigă ușor simpatia, deoarece e publicată, îngrijit, în *Cartea Vremii*, a Fundației „Principele Carol,” care în treacăt fie zis, progresează ca un melc. Această „colecție enciclopedică” ne-a dat cărți admirabile, dar puține, și cine știe dacă nu se va împotmoli pe drum... Și n'am dori-o! Și nouă, mai cu seamă, ne trebuie o enciclopedie aleasă, adecă un trepetnic spiritual: ceea ce au celelalte popoare mai bun, transpus într'o formă frumoasă, și spuma creațiilor noastre. O selecțiune de aristocrați ai cugetării și simțirii, așadar.

Însă traducerea operelor strălâne e un lucru nevoios. Se cere să fi înarmat cu o comprehensivitate neobicinuită. Să ai cam aceeaș struc-

tură cu strălânul de care te apropii cu condeii românesc; dacă nu, el rămâne în zalele sale neatins, iar tu cazi înfrânt. Adrian Maniu a constatat, probabil, o înrudire cu *Peer Gynt* și prin urmare cu Ibsen, — deaceea l-a tradus. O constatăm și noi. E de ajuns să citești câteva poezii din *Lângă pământ*, sau chiar din nuveletele, poemele în proză, simplele notații ale volumului *Din paharul cu otravă*, ca să nu te îndoiești de anumite corespondențe cu acel „martir al fantasiei”, cu *Peer Gynt*. Căci „în *Peer Gynt* aceasta e problema: cum lucrează un *prisos de fantăsie*, când nu se descarcă productiv, ca la poeți și la artiști, ci îl înriurește pe om în simțirile și acțiunile sale curat omenești?**) Adrian Maniu e un poet, modern, dar poet prin excelență. S'a apropiat de eroul poporului care necontent are în față Marea Albă, ca de

Unul care în versuri desmățate povestea.

Peer Gynt

Un poet?

Primarul

Scorenă povești, cum spui.

După el tot ce e mândru și frumos pe
[lume i s'a întâmpiat lui,

deci ca de un conlocuitor al Par-nașului. Aceeăș imbinare de real și de supra-natural, de rațiune și de vulcan imaginativ se întâlnește și în poeziile sale. Apoi, încă un punct de asemănare: motivele naționale. Și *Peer Gynt* are monologul sau dialogul înfrumșet de elemente din Ead și din poveștile Wikingilor; și în tot ce a scris Adrian Maniu se întâmpină meru mitologia păgână și comoara de superstiții a poporului nostru, frăgezimea primitivității.

O traducere dintr'o limbă scandinavă este grea în proză, dar-mi-te în versuri. Căci alt ritm, alt număr de silabe, alte nuanțe are fiecare cuvânt pe care vrei să-l dăruiești spre înțelegere. Adrian Maniu a făcut cam ceea ce a făcut Gh. Murnu cu *Odisea*, dupăce încercase celălalt epos homerice în hexametri bui românești, — l-a românizat. Asta reiese clar dintr'o cetire atentă. Nu avem originalul în limba norvegă să-i cântărim prosodia. În traducerea nemțească — incomparabil mai facilă pe-alocurea e adoptată altă metrică, desigur a originalului. Limba noastră, esențial diversă, ar fi fost siluită dacă ar fi fost siluită

să se înlănțuiească de textul lui Ibsen. Totuș, în românește, se oglindește luminos *Peer Gynt*, copilul cel mai drag al lui Ibsen. Varietatea versurilor; decasilabe, endecasilabe, septime, octave, se strecoară printre scheletul dramatic, ca fulgerul razelor prin masa verde a mării strănse într'o baie de stânci, ca fantasia lui Peer; zigzagurile de gândire, de ironie, de rar feminism, în vederea finalului „eu însuși”, — toate converg într'o impresie unitară, spre acest al doilea Alonso Quijano, alias Don Quijote de la Mancha și brav luptător cu mori de vânt. A-borigenul *Peer Gynt* este strămutat nevătămat pe plaurile noastre.

E suficient pentru toate acestea să se citească fragmentul din *Peer Gynt* al lui Adrian Maniu, unde îi povestește Aasei, mamei sale, faimoasă călărire pe cerb:

Dintr'odat' creasta sfârșește,
Dintre bolovani sbucnesc
Prepelițe sfărând...
Din copite răsucind,
Cerbul meu cu coarne late
În prăpastie s'abate...

(Aase se clatină agățându se de un copac).

Sus era zidul de stâncă,
Sub noi, hăul fără fund,
Despicam o ceață adâncă
Spasem nori de pescăruși,
Ca gândul picăm acuși.
Iată! Din adânc răsare
O lucire albigoară
Ca un piept de căprioară.
Maică! — Jacu-l oglindea.
Parcă lacul mi-l creștea,
Chip cu chip să se lovească...
Și-l vedeam cum crește, crește...

Aase

Doamne, Peer, ci isprăvește.

Peer Gynt

Cerb cu cerb — cel din tărie
Și cu cel din apă, iată
Se lovec — cu vijelie
Apa sare prăfuită,
Și apoi înoată' noată
El înainte, eu' napoi
Până la țărături amândoi
Atunci drumul casei — am luat.

Fragmentul acesta, dealtcum publicat și în *Gândirea*, demonștră frumusețile traducerii așa cum a bob derouă răsfrânger, el singur, „universul cel himeric”. Iar dacă unii recenzenți i-au aflat pasagi banale — explicabile prin faptul că închipuirea în clo-cot a lui *Peer Gynt* nu așteptă briza răcoritoare ca să se toarne în linii impecabile, grecești, ci se exterioriză momentan, eliberându-se de o povară — și dau sfatul ca la a doua ediție să fie îndreptate (aferrim!), noi nu ne sfim s'o clasăm printre cele mai bune traduceri în românește, printe acele cărți cari pot să stea la căpătâiul plâpândeii culturii românești. Aurel Decel

**) L. Passarge, traducătorul în nemțește al lui Ibsen: *Peer Gynt*, ed. Reclam-Bibl. No. 2369—2310, *Introducere*.

*) *Copilul Eyolf*, în *Convorbiri Literare*, anul XXIX (1895).

CRONICA MUZICALĂ

Dela Operă.

Alături de îmbogățirea repertoriului, numărul soliștilor crește. Și deoarece cântăreții cu renume sunt angajați în alte locuri, achizițiile se fac mai ales dintre talentele tinere din armia de debutanți. Firește, Caruso și Patti sunt miraj și amețitoare... ci, ele fug mereu și, când crezi că le-ai atins, dispar. E năbădăoasă cărarea până la culme, unde te încunună laurii spinoși ai artei. Și, această încununare e suprema răsplată.

Dorim din suflet să-și câștige această răsplată și cei cari au cântat mai nou la opera locală. În special dș. *Magda Mohora*, îndrăzneșă *Aida* dela reprezentația de scurt adio a d-lui Apostolescu. Numele acesta sonor e cunoscut dela niște concerte. Concertele i-au dat prestața. Vocea de mezzo-sopran cald și puternic, cu centrul bun și notele de jos cam nesigure, ca o cărmuire inteligentă printre variațiile staccate și pianissimele frumos redată; jocul de scenă meridional, nu glacial ca al d-nei Nestorescu, îi dau pe drept numele de *Aida*. O mai mare grijă pentru *sostenuto* și o mai lentă trecere dela vocale la liquide (a-r; a-l), cari ar întregi dicția, ar fi o șlefuire cu folos.

Cavalleria rusticana s-a premenit cu trei roluri: dl *Săveanu (Alfio)* — care a cântat și în *Aida (Amonasro)*, cu înecări și cu vreocâteva pasagi reușite, — impresionant nu mai în partea ultimă: „Să-l iert, dar nu se poate” unde își deslănțui fioros baritonul; apol d-șra *Pinciu (Lola)* — o voce timidă și un kix, — care probabil după ce își va educa de altfel plăcutul sopran și se va familiariza cu scena, va fi o *Lola* bună-soară; și dl *V. Chicideanu (Turiddu)*. Crescut în mediul muzical al operei noastre, această fragedă promisiune susține bine pe berbanul *Turiddu*. Respirația nu-i e desăvârșită, dar tenorul liric al dăsuului e limpede și relativ volnic, neșovăitor la notele înalte, și cotinuu; priceperea rolului — à la *Apostolescu* — îi conferă cu prisosință un rang în ierarhia valorilor la opera Română.

O operă de provincie nu poate avea exigențe mari; aceste achiziții însă, stau dovadă că nu poate fi vorba de o mortificare a acestei instituții muzicale, că aci se muncește, și se muncește sub o priveghere pricepută, care poate da fructe sănătoase publicului indiferent.

Aurel Decel

FLORI DE O ZI

† **Ion Paul.** „Omul ca iarba, iar zilele lui ca floarea câmpului”. Viața curge netulburată înainte între aceleași fatale limite ale începutului și sfârșitului; o generație dispăre lăsându-și altei locul, pe când din trecerea lucrurilor se desprinde încadență tulburătoare același dureros adevăr: „Vremea trece, vremea vine”. Ultimii reprezentanți ai eroice generații pentru renașterea noastră culturală grupată în jurul „Junimii” rând pe rând se sting, asemeni unor licăriri stinghere de lemnă, peste cari nepăsarea vremurilor noi a întins zăbranic de întuneric înainte de vreme. Senin cum a fost toată viața, în ziua de 20 Februarie a. c. profesorul universitar din Cluj dr. *Ion Paul*, unul dintre puținii supraviețuitori ai acestei generații, și-a dat sufletul în mâinile Domnului în al 69-lea an al vieții sale. Viața lui a fost o viață nefrământată de adânci tulburări, dar plină în schimb de încordarea unei munci harnice și cinstită. S-a născut în comuna *Highș* aproape de *Turda*, iar învățătura și-a câștigat-o întâi din școlile *Blăjului* în urmă din cele ale *Wienii*, unde a avut trainice legături cu societatea „*România Jună*”. Ajuns profesor, a funcționat întâi la *Caransebeș*, apoi la *Slatina* și în urmă la *Iși*, iar într-o vreme a fost Director al învățământului normal și primar. De-odată cu deschiderea *Universității Clujene*, viguros și plin încă de avânt, a venit la *Cluj* unde a ocupat până în zilele din urmă catedra de estetică. Alături de această activitate pedagogică careia i se mai adaugă și un mare număr de cărți didactice bineprețuite, în ceasurile-i libere, profesorul *Ion Paul* se îndeletnicia și cu arta scrișului. Articolele sănătoase din „*Convorbiri literare*”, „*Archiva*”, „*Viața Românească*” și „*Lucafeărul*”, precum și poveștile de-o pitorească atmosferă țărănească și în deosebi cea frumoasă povestire din frământările luptelor anului 1848: *Florică ceterașul*, sunt dovezile unui incontestabil talent literar și ale unui suflet care a pătruns adânc taina limbii și a datinelor populare. Pentru cei cari îl ascultau, vorba lui avea reflexe luminoase din înțelepciunea proverbelor, un sănătos parfum de curată limbă țărănească și o vioiciune neobișnuită pentru vârsta sa. De-aceia moartea lui e o pierdere

simțită nu numai pentru corpul profesoral al *Universității* noastre, ci și pentru tinerețea careia prin temperamentul său plăcut și prin caracteru-i nepătat, i-a pătruns în suflet. În urma sa, profesorul *Ion Paul* lasă regrete unanime și o amintire neprihănită. Învățăcei sufletești, deasupra mormântului proaspăt care-i în hide rămășițele pământesti, rostlim un creștinesc: Fie-i țărâna ușoară!

*

Meșterul Manole la Cluj. — La o săptămână după „*Macbeth*” o trupă nouă de-a teatrului național din *București*, condusă de doamna *Macri-Eftimiu*, a dat o nouă reprezentație de turneu, cu piesa: „*Meșterul Manole*”. Povestea grea de poezie și judeosebi de simbol înalt, a vestitului meșter legendar, turnată în tiparele de nemuritoare artă a baladelor populare, s'a desfașurat astfel în fața ochilor noștri diluată mult și prezentată în formă dramatică. Domnul *Victor Eftimiu*, oricât ar apărea de curios, a avut parte pentru *Meșterul* dsale, de o interpretare și montare mult mai superioare decât „*Macbeth*”-ul lui *Shakespeare*. — Nu vom judeca aici valoarea îndoielnică a piesei, despre care întreaga critică dramatică a capitalei într'un glas împotriva dlui *M. Dragomirescu*, a fost de acord că e redusă, ducând chiar o campanie violentă contra „*eftimizării*” primei noastre scene, totuși câteva lucruri ni-s'au părut absolut absurde și fără folos. Apare astfel absolut inutilul actul prim, petrecut în *Veneția*, cu tot lungul șir al tiradelor în cari tot la al dollea cuvânt răsună baialul: „*zidim l cu piatră, cu var și cu sânge, prin viață, prin moarte, zidim l!*... La fel inutilă ba chiar neestetică și izbitoare, schimbarea pe care o face dl *Eftimiu* în caracterul lui *Manole* și al soției sale, când inversează, umanizând — chipurile — rolurile stabilite de baladă populară. În locul unui *Manole* hotărât care-și așează mai presus de orice visul său de artă (aici e puterea simbolului) din baladă, când dsa ne dă un *Manole* de ceară și 'n schimb în femea acestuia, una hotărâtă și cu voință de-a fi zidită, dsa face scene de efect teatral pentru un anumit public, dar rămâne departe alături de artă.

Interpretarea, deși a fost făcută aproape tot numai de începători nesiguri, a salvat multe părți subrede.

Montarea plină de fast precum și strălucirea costumelor, au smuls admirație. Totuși pentru un turneu oficial al Naționalului din București, cerem mai mult decât o piesă mediocră, plină dela un capăt la altul de declamatorie și numai de declamatorie.

Lacrimi pentru Radu Rosetti.

În ultimele luni, tot mai des citeam în coloanele revistelor „Lumea” și „Adevărul Literar” amintirile publicate de Radu Rosetti. Ne bucuram de activitatea potențată a acestui scriitor pe care-l știam încărcat de ani, și ne reconfortam sufletește, citindu-i amintirile din zile trecute, pline de farmec, dintr-o țară fericită, cu oameni blânzi și de omenie: Moldova. Ne bucuram, văzând că se completează o operă de imensă însemnătate pentru cunoașterea trecutului nostru mai apropiat, cu toate curioasele particularități izvorâte din întreținerea pe pământul țării noastre a influențelor apusene și orientale.

Dar moartea, a venit să ne curme bucuria, ducând dintre noi pe cel ce era o mărturie vie a unui trecut atât de diferit de zilele noastre. Radu Rosetti a murit săptămâna trecută...

În urma lui ne-a rămas o operă bogată, care va fi categorisită: istorică, socială și literară de către bibliografi, dar care înainte de toate este o operă de pioșenie pentru trecut. Radu Rosetti n'a făcut istorie pentru istorie, n'a cercetat vechile așezăminte sociale ca să-l numim sociolog și n'a scris literatură ca să fie literat. Nu, căci pentru el activitatea în toate aceste domenii nu a fost scop, ci mijloc pentru reconstituirea unui trecut, frumos, armonios, în a cărui amintire ce-l stăruia plină de farmec din copilărie, își scâldea sufletul.

Radu Rosetti trăind în viața modernă, sufletește s'a cufundat tot mai mult în trecut. Despre aceasta, dovadă vie ne oferă opera lui întregă. Ce sunt oare „Stăpânii, Sătenii și Pământul în Moldova”, „Dece s'au răscolit țărani” sau „Cu paloșul”, „Poveștile Moldovenești”, „Păcatul Slugerului” și „Amintirile”, decât preamăriri ale trecutului. Deosebirea între operele lui științifice și cele literare e doar sporirea avântului poetic în primele și lărga lui fălăire în cele din urmă. Poveștile vitejască „Cu Paloșul”, ne înfățișează vlața românească din vremea descălecatului, „Ceasul cel rău” din fruntea „Poveștilor” a

bătut pentru o vrednică familie boierească în vremea lui Vasile Lupu, „stăpânitor, care deși de neam strein, n'a stors țara ca alții”, iar alte povești se petrec la 1683, 1702, 1782, 1828, 1839, 1844, înfățișând ca într'un film de cinematograf, obiceiurile, îmbrăcămintea și preocupările societății românești din diferite epoci.

Întâmplări vitejești, suferințe în pribegie, istorii de dragoste, povestite toate cu neprefăcută măiestrie, în ritm ușor de basm, într'o limbă frumoasă, caracteristică prin particularitățile ei moldovenești, formează subiectul de predilecție. Citindu-le te învăluiește o atmosferă de pură patriarhalitate, sufletul îți este cuprins de vraja trecutului plin de poezie.

Un monument pentru Caragiale. — La unul din desele banchete bucureștene, dat în cinstea cutărui autor dramatic, actor sau actriță de talent, cineva — numele nu importă — aducându-și aminte de teatrul lui Caragiale, a aruncat în toial petrecerii ideea ridicării unui monument de vie memorie, acela care a lăsat o atât de bogată moștenire literară teatrelor noastre. Cum lumea era încălzită de entuziasm, ideea a prins și s'au promis chiar sume frumoșele în acest scop atât din partea Teatrului Național, a Operei Române, a Societății artiștilor dramatici sau a S. S. R., cât și din partea ministerului de arte, reprezentat la banchet prin dl. Al. Lapedatu, ministrul artelor. Vom avea astfel un monument vrednic de genul lui Caragiale, care alături de cel plănuț marelui Eminescu de către scriitorii grupați în jurul „Gândirei”, și despre care nimic nu se mai aude, va trebui să fie o podoabă a capitalei. Recunoștința noastră, uitând cealaltă față a lucrului: Exegi monumentum aere perennius — opera —, se concretizează astfel în marea rețea a bronzului turnat în tipare fixe, sau în strălucirea marmorii cioplite. În fața vremurilor noi, ca totdeauna, răspândirea și cunoașterea cât mai largă a operii, rămâne pe al doilea plan. De-aceea, deși bucuroși la vestea monumentului, am fi dorit totuși în locul lui, deocamdată o vrednică *ediție națională* de celor mai mari doi, dintre puținii noștri scriitori mari. Când opera lui Eminescu sau Caragiale nu se mai găsește în librării decât fragmentar, și când înainte de-a fi împrăștiată în toate cătunele în cari

răsună graiul românesc, li-se ridică întâiu monumentele, tipărirea acestei ediții naționale, e o datorie mai mare ca oricare alta. Un început în acest sens, așteptat mai mult dela ministerul cultelor, ar fi fost bine-cuvântat; să-l nădăjduim măcar de acum. Până atunci însă, oricât de mărețe s'ar ridica cele două monumente în mijlocul capitalei, pentru lumea celor mulți, ele nu vor însemna simboluri ale geniului românesc, ci vor rămânea neînțelese și reci bucăți de bronz turnat, sau de marmoră cioplită.

Astra și literatura. — În cele două sesiuni ale Secțiunilor literare și științifice ale Astei, ținute în timpul din urmă în capitala Ardealului, s'a pus, de cătră capete competente, problema reorganizării bătrânii societăți în spiritul mai larg, mai adânc, mai *realist* al vremilor nouă. A sosit vremea ca spiritul public al Ardealului să-si desbrace haina romantică, și să o atârme în muzeul relicvilor sfinte. Ea îl prindea așa de bine odată, dar nu se mai potrivește astăzi, când o Universitate pulsează în inima acestei provincii, vărsând lumină europeană în artele ei; când nația întreagă își pipăie realitățile materiale și spirituale pentru a porni pe drumul adevăratelor creații. Se pare că Astra a simțit chemarea vremii și se lasă adânc pătrunsă de rosturile ei. Secțiile ei, cari numără un mare număr de profesori universitari și-au elaborat un vast program, dintre punctele căruia nu lipsește nici grija pentru limba și literatura națională și în special ardelenescă. (Dealtfel însuș steagul ei poartă pe el literatura, în întâiul loc). Fapta mare credem că nu va întârzi; secțiunea literară și filologică are în frunte pe cel mai distins cunoscător al evoluției literaturii românești: d. G. Bogdan-Dulcă, istoric literar, împlietit cu estetician de fin gust european, care va ști să dea celor grupați în jurul său spiritul nou, de care aminteam mai sus. Acest spirit nou va aduce — credem — literaturii, mai întâiu suflul proaspăt și răcoritor al inspirației populare: nici pe departe nu cunoaștem imensa bogăție a *folclorului ardelenesc*; Astra ar fi chemată, în primul rând, să scape din gura morții această comoră și să o dea literaturii pentru a-și sorbi puteri nouă din ea. Pentru a nu întârzi mult această faptă, secțiunea ar trebui să trezească prin conferințe și prin vreo broșură în-

teretul pentru folclor în inima celor cari se plimbă fără ochi și urechi prin stufărișul lui bogat: a intelectualilor dela sate. Instrucții pentru culegerea folclorului ar trebui date și cercurilor regionale studențești, cari tânjesc, secate de entuziasm, între o serată dansantă și o „conferință”, rostită într'un orașel sau sat și trecută apoi cu titlu de „glorioasă activitate de ridicare a poporului” prin toate rapoartele lor. Pentru o astfel de faptă trebuie recutate forțe multe; trebuie creiat un spirit de emulație pentru îndrăgirea acestor comori populare. Programul secției literare cuprinde și alte puncte, noi am desprins pe cea care credem că cere o mai urgentă înfăptuire. Folclorul este partea cea mai caracteristică a acestei regiuni; în el a înflorit geniul istoric ardelenesc mai original ca ori unde. Vânt uscat de civilizație superficială îi uscă însă petalele și-i imprăștie parfumul înaintede-a-l culege pentru a-l da spre veșnică inspirație nației întregi.

Poșta Redacției

Ioan Tr. Filip. Confirmăm primirea sumei de 150 lei.

Casina Turda. Am primit în contul abonamentului Dv. lei 240.

Rudneanu Iosif. Am primit dela Dtră suma de lei 300.

Fără vorbă, Moara Mare
Cu conservele-i M. M.
Fabricate cu gusturi, — rare
Îți lungeste zilele.

Dacă vrei deci Onoraț!
Sănătate: lucru mare,
Comandați și consumați
Conserve din Moara Mare.

Adresa destinatarului

Emilian Stoica
protopop

1039.

Gohalm

J.T.Mare.

O C U L T I S M

Reușești în viață numai prin voință. Ca să-ți poți forma voința trebuie să te cunoști.

Venim în ajutorul Dumniavoastră, descriindu-vă perfect temperamentul și facultățile naturale psihice.

Trimiteti la redacție: o fotografie și suma de Lei 60, arătând care vă este culoarea ochilor (negru, căprui, verde, albastru), statura (înalt, subțire, scurt, gras), etatea, sexul, ocupația și scrisoarea D-stră scrisă necaligrafic (naturală).

Puteți formula și câteva întrebări asupra talentelor înăscute, cari vă interesează.

FOTOGRAFIA SE ÎNAPOIAZĂ

IMPRIMATE DE ORICE NATURĂ
FURNIZEAZĂ
PROMPT
ȘI IEFTIN

T IPOGRAFIA

D^r. S. BORNEMISA

CLUJ
PIAȚA CUZA
VODĂ No. 16

COMENZI

VENITE PRIN POSTĂ SE EXECUTĂ CU PRECADERE !!!